

Nr 768

Av herr **Sjönell m. fl.**, *angående kapitalanskaffning för mindre och medelstora företag.*

(Lika lydande med motion nr 599 i Första kammaren)

De senaste åren har kännetecknats av en mycket restriktiv kredit- och penningpolitik. Trängseln på kreditmarknaden har samtidigt accentuerats genom försämrade lönsamhet i näringslivet med pressade vinstmarginaler och sjunkande självfinansieringsgrad som följd. Med undantag för 1965 har investeringsviljan inom näringslivet inte varit speciellt påtaglig. Denna avvaktande hållning har naturligtvis flera skäl, men den försämrade lönsamheten spelar sannolikt en ganska stor roll.

Självfinansieringen varierar starkt mellan olika industribranscher. Konjunkturinstitutets undersökningar visar en spridning i självfinansieringskvoten, beräknad som sparandet i procent av investeringarna i anläggningar, maskiner och lager, från 56 % under 1965 i träindustrin till 85 % för livsmedelsindustrin. Textil- och sömnadsindustrin har på grund av en betydande lagerneddragning stannat vid ca 200 %, vilket dock inte kan anses vara en relevant siffra. Även under 1966 har självfinansieringen sannolikt försämrats för industrien som helhet trots vikande lagerinvesteringar samtidigt som finansieringsbehovet har fortsatt att öka. I början av 1966 försköts upplåningen i riktning mot affärsbankerna, men en viss utjämning ägde rum under senare delen av året. Minskningen av vinstmarginalerna och självfinansieringen har utgjort en påfrestning för likviditeten inom näringslivet, eftersom lagervolymökningen inte miskt tillräckligt för att kompensera detta. En av statistiska centralbyrån utförd undersökning visar också en allmän försämring av likviditeten inom handel och industri. Affärsbankernas statistik över utlåningen till företag tyder på att den restriktiva kreditpolitiken haft olika verkningar för olika storleksgrupper av företag. Den mindre och medelstora industriens andel av krediterna har minskat, medan de större företagen uppnått ett relativt sett bättre resultat. Dessa erfarenheter stämmer med tidigare gjorda iakttagelser. I en hård kreditmarknadssituation klarar sig de mindre och medelstora företagen sämst. Till en del kan detta förklaras med det fastare kundförhållande som oftast råder mellan bankerna och de större företagen. Tyvärr är kunskaperna om de mindre och medelstora företagens creditsituation ofta mycket begränsade. Det är därför angeläget att en utredning kommer till stånd om dessa för många mindre företag livsviktiga frågor. En förutsättningslös prövning är nödvändig, eftersom

kreditmarknaden med sin nuvarande utformning tydligen inte förmår att tillgodose de mindre företagens kreditbehov i tillräcklig omfattning.

Nyligen utförda undersökningar visar, att den mindre industrien har en god produktivitetsutveckling, och erfarenheten visar också, att mindre företag har god avkastning på nya investeringar. En möjlighet som bl. a. bör övervägas för att förbättra situationen är om en mera riskbetonad utlåning till mindre företag med goda framtidsutsikter kan åstadkommas. Ett betydande problem är också hur man skall underlätta de expansiva småföretagens finansiering. Varken god lönsamhet eller stor sparvilja räcker i allmänhet för att täcka de stora investeringsbehoven med negativa konsekvenser för relation mellan eget och främmande kapital som följd.

De s. k. familjebolagen har också andra speciella problem i samband med generationsväxling och arvsbeskattning. Under de senaste åren har ett stort antal familjeföretag överlåtits till investmentbolag främst på grund av svårigheterna med finansiering av företagen. Hittills har de 11 investmentbolag som har koncentrerat sig på att köpa upp främst fåmans- eller familjeföretag »räddat» ett 80-tal sådana företag, vilka icke haft möjlighet att emittera obligationer. Denna utveckling är allvarlig eftersom den leder till en betydande maktkoncentration inom näringslivet utan att denna är motiverad av lönsamhetsskäl. De företag som uppköpes har i allmänhet mycket god lönsamhet men har inga möjligheter att klara finansieringen av sin expansion i nuvarande situation. De företag som investmentbolagen köper upp kan i allmänhet karakteriseras på följande sätt: Avkastningen är god, företaget blir ett bra komplement till investmentbolagets tidigare företagsinnehav, företaget har god ledning och personal som också är beredd att stanna kvar i företaget efter ägarbytet och de tidigare ägarna är i allmänhet beredda att avstå alla sina aktier. Bland de uppköpta företagen synes verkstadsföretagen dominera, men de flesta branscher är representerade.

De investmentbolag som främst inriktar sig på uppköp av livskraftiga familjeföretag i finansieringssvårigheter har som regel nära anknytning till någon av de stora affärsbankerna. I anslutning till samtliga större och medelstora affärsbanker utom den statliga Sveriges kreditbank har under 60-talet skapats sådana investmentbolag. I enlighet med banklagstiftningens föreskrifter ägs inga aktier direkt av banken, men vid bolagsbildningen har i regel teckningen av aktier med full rösträtt förbehållits ett mycket begränsat antal personer, som samtidigt är storintressenter i banken. Även om bolaget introduceras på börsen eller om nya aktieägare tillkommer genom att betalningen för bolag som köps upp helt eller delvis sker i form av nyemitterade aktier i det egna bolaget, kan således beslutanderätten begränsas till intressenter som också har ett avgörande inflytande i banken. Den stora branschblandningen bland företag som hittills förvärvats av de olika investmentföretagen tyder på att förvärven sällan är motiverade av möjligheten att genomföra branschrationaliserande åtgärder. De samhällsekonomiska vinsterna av den utveckling som pågår och som kan vän-

tas fortsätta i ökad takt, om inga åtgärder vidtas i syfte att förbättra familjeföretagens existens- och utvecklingsmöjligheter, synes därför vara små. Den huvudsakliga följderna måste som tidigare nämnts bli en icke önskvärd koncentration av inflytande och beslutanderätt inom näringslivet.

Det är enligt vår mening ytterst angeläget att åtgärder vidtages för att underlätta familjeföretagens kapitalanskaffning. I samband därmed måste möjligheterna för dessa företag att öka det egna kapitalet, oberoende av den form i vilken de drivs, ägnas särskild uppmärksamhet. I avvaktan på koncentrationsutredningens betänkande, där frågorna om maktkoncentrationen inom näringslivet antas komma att behandlas, bör en särskild utredning ta upp finansieringsproblemen för de mindre och medelstora företagen med särskild hänsyn tagen till de speciella förhållanden, som gäller för de s. k. familjebolagen.

Med stöd av vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag i syfte att underlätta kapitalanskaffningen för expansiva mindre och medelstora företag och att därvid särskilt uppmärksammas de speciella problemen för familjeföretag, bl. a. i samband med övergång till nya ägare genom arv, så att investmentbolagens uppköpsaktivitet dämpas i de fall då den inte är motiverad av strukturrationaliseringskäl.

Stockholm den 26 januari 1967

Bengt Sjönell (cp)

Sven G. Andersson (fp)
i Örebro

Dav. Gomér (cp)
